

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU LIETĀ Nr. 2017-20-0103

Rīgā

2018. gada 23. maijā

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs,

pēc konstitucionālās sūdzības, kuru iesniedza SIA „Skonto Būve”, SIA „GRIF 1” un SIA „GRF”,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2018. gada 24. aprīļa tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam un Ministru kabineta 2006. gada 23. maija noteikumu Nr. 412 „Industriālās drošības sertifikāta pieprasīšanas, izsniegšanas, uzskaites, izmantošanas, kategoriju maiņas vai anulēšanas kārtība” 12. punkta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Satversmes tiesa konstatēja:

1. Saeima 1996. gada 17. oktobrī pieņēma likumu „Par valsts noslēpumu”, kas stājās spēkā 1997. gada 1. janvārī.

Likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektā daļa vispārīgi regulē industriālās drošības sertifikāta saņemšanas kārtību un pašreizējā redakcijā ir spēkā kopš 2006. gada 13. jūnija. Šīs daļas sestais teikums noteic, ka ģenerālprokurora lēmums, kuru viņš pieņēmis pēc tam, kad izskatīta sūdzība par Satversmes aizsardzības biroja direktora lēmumu par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai tā anulēšanu, kas liedz tiesības izmantot valsts noslēpumu, ir galīgs un nav pārsūdzams. Savukārt atbilstoši šīs daļas astotajam teikumam paziņojums par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par tā anulēšanu pretendenta tiek nosūtīts, neizklāstot tajā atteikuma pamatojumu.

Likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas trešais teikums paredz, ka industriālās drošības sertifikāta pieteikuma iesniegšanas kārtību, iesniedzamo dokumentu sarakstu, sertifikātu izsniegšanas, uzskaites, izmantošanas, kategoriju maiņas vai anulēšanas kārtību reglamentē Ministru kabineta noteikumi. Saskaņā ar šo tiesību normu Ministru kabinets 2006. gada 23. maijā pieņēma noteikumus Nr. 412 „Industriālās drošības sertifikāta pieprasīšanas, izsniegšanas, uzskaites, izmantošanas, kategoriju maiņas vai anulēšanas kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr. 412), kas stājās spēkā 2006. gada 27. maijā.

Ar Ministru kabineta 2009. gada 7. aprīļa noteikumiem Nr. 308 „Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 23. maija noteikumos Nr. 412 „Industriālās drošības sertifikāta pieprasīšanas, izsniegšanas, uzskaites, izmantošanas, kategoriju maiņas vai anulēšanas kārtība”” Noteikumu Nr. 412 12. punkts papildināts ar otro teikumu šādā redakcijā: „Ja ir pieņemts lēmums par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu, komersants atkārtoti pieteikumu industriālās drošības sertifikāta saņemšanai var iesniegt ne agrāk kā piecus gadus pēc attiecīgā lēmuma pieņemšanas.”

Satversmes tiesa 2017. gada 10. februārī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2016-06-01 „Par likuma „Par valsts noslēpumu” 11. panta piektās daļas, 13. panta trešās un ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, 96. pantam un 106. panta pirmajam teikumam”

(turpmāk – Spriedums lietā Nr. 2016-06-01), ar kuru citstarp likuma „Par valsts noslēpumu” 11. panta piektā daļa un 13. panta trešā daļa, ciktāl šīs normas attiecībā uz lēmumu par speciālās atļaujas anulēšanu noteic, ka ģenerālprokurora lēmums ir galīgs un nav pārsūdzams, tika atzītas par neatbilstošām Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošām no 2018. gada 1. jūlija.

Saeima 2018. gada 1. februārī pieņēma likumu „Grozījumi likumā „Par valsts noslēpumu”” (turpmāk – Grozījumi likumā „Par valsts noslēpumu”), kas stāsies spēkā 2018. gada 1. jūlijā. Pēc šo grozījumu spēkā stāšanās likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas piektais, sestais un septītais teikums paredzēs: „Satversmes aizsardzības biroja direktora lēmumu par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par tā anulēšanu komersants var apstrīdēt un pārsūdzēt tādā pašā kārtībā kā lēmumu par speciālās atļaujas pieejai valsts noslēpumam atteikumu, anulēšanu vai kategorijas pazemināšanu. Satversmes aizsardzības biroja direktora lēmums par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai tā anulēšanu saistībā ar tiesībām izmantot ārvalstu, starptautisko organizāciju un to institūciju klasificēto informāciju ir galīgs un nav pārsūdzams. Ja tiek pieņemts lēmums par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par tā anulēšanu, Satversmes aizsardzības birojs nodrošina komersanta informēšanu un uzklaušīšanu tādā pašā kārtībā, kāda paredzēta attiecībā uz personu, kura pretendē uz pieeju valsts noslēpumam.”

2. Pieteikuma iesniedzējas – SIA „Skonto Būve”, SIA „GRIF 1” un SIA „GRF” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējas) – uzskata, ka Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā paredzētais ierobežojums pārkāpj tām Satversmes 105. panta pirmajā, otrajā un trešajā teikumā noteiktās pamattiesības. Savukārt likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektajā daļā noteiktā kārtība, kādā tiek pieņemts un var tikt pārsūdzēts lēmums par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu, pārkāpjot Pieteikuma iesniedzējām Satversmes 92. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu. Likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums un Noteikumu

Nr. 412 12. punkta otrais teikums (turpmāk arī – apstrīdētās normas) attiecībā uz Pieteikuma iesniedzējām esot atzīstami par spēkā neesošiem no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža, tas ir, no 2016. gada 1. jūlija.

Pieteikuma iesniedzējām atbilstoši likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestajam teikumam ar ģenerālprokurora lēmumu – galīgo lēmumu – atteikts izsniegt industriālās drošības sertifikātu, saskaņā ar likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas astoto teikumu neizklāstot atteikuma motivāciju. Atbilstoši Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajam teikumam pieteikumu industriālās drošības sertifikāta saņemšanai Pieteikuma iesniedzējas atkārtoti var iesniegt ne agrāk kā piecus gadus pēc attiecīgā lēmuma pieņemšanas.

2.1. Pieteikuma iesniedzējas uzskata, ka likumā „Par valsts noslēpumu” un Noteikumos Nr. 412 ietvertā prasība par industriālās drošības sertifikāta saņemšanu ierobežo to tiesības veikt komercdarbību jomā, kurā nepieciešams izmantot valsts noslēpumu un kurā Pieteikuma iesniedzējām esot uzkrāta ievērojama pieredze. Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā esot paredzēts papildu ierobežojums – liegums saņemt industriālās drošības sertifikātu vēl piecus gadus pēc atteikuma neatkarīgi no tā, vai joprojām pastāv iemesls, kura dēļ sertifikāta izsniegšana tika atteikta. Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrais teikums Pieteikuma iesniedzējām ne tikai liegšot piedalīties jaunās publisko iepirkumu procedūrās sakarā ar līgumiem, kuru izpildei nepieciešams veikt darbu ar valsts noslēpuma objektiem, bet arī izpildīt līgumus, kuri noslēgti līdz iepriekš izsniegto industriālās drošības sertifikātu derīguma termiņa beigām.

Pieteikuma iesniedzējas neapstrīd to, ka Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā paredzētais ierobežojums ir noteikts ar likumu. Tā kā industriālās drošības sertifikāts nodrošina pieeju valsts noslēpuma objektiem, šādas pieejas ierobežojumam esot legītīms mērķis – sabiedrības drošības aizsardzība.

Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrais teikums neesot piemērots legītīmā mērķa sasniegšanai, jo nenodrošinot to, ka valsts noslēpuma objektiem nepieklūst neuzticami komersanti, un atsevišķos gadījumos pat pieļaujot valsts noslēpuma atklāšanu nevajadzīgi plašam personu lokam. Šajā tiesību normā paredzētajam

ierobežojumam neesot tiešas ietekmes uz sabiedrības drošības aizsardzību. Pat tad, ja komersantam būtu zināmi iemesli, kuru dēļ tam ir atteikta industriālās drošības sertifikāta izsniegšana, šim komersantam nebūtu motivācijas attiecīgos apstākļus novērst, jo vismaz tuvākos piecus gadus tas tāpat nevarēsot pretendēt uz sertifikāta saņemšanu. Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrā teikuma piemērošanas rezultātā darbi, kas veicami garantijas laikā, esot jāveic tādām komersantam, kurš saņēmis industriālās drošības sertifikātu, bet kuram vēl tikai būtu jāiepazīstas ar tiem valsts noslēpuma objektiem, ar kuriem jau iepriekš ir iepazinies cits komersants.

Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā noteiktā ierobežojuma leģitīmo mērķi varot sasniegt, mazāk ierobežojot komersantu tiesības. Likumdevējam esot bijusi iespēja izvēlēties samērīgāku pieeju un industriālās drošības sertifikāta atteikuma sekas diferencēt atkarībā no iemesliem, kuru dēļ sertifikāts netika izsniegts, un atkarībā no tā, vai šie iemesli joprojām pastāv. Iemeslus, kas ir pamatā industriālās drošības sertifikāta neizsniegšanai, bieži vien varot novērst daudz ātrāk un vienkāršāk nekā speciālās atļaujas anulēšanas vai neizsniegšanas iemeslus. Tādējādi Spriedumā lietā Nr. 2016-06-01 izdarītais secinājums, ka nav pamata liegumam atkārtoti pretendēt uz speciālās atļaujas saņemšanu gadījumā, kad ir novērsti apstākļi, kuru dēļ tā tika anulēta, vēl jo vairāk esot attiecināms uz liegumu atkārtoti pretendēt uz industriālās drošības sertifikāta saņemšanu.

Turklāt Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā paredzēto ierobežojumu varot ieviest saudzējošākā veidā, proti, tādējādi, ka industriālās drošības sertifikāta neizsniegšanas gadījumā komersantam tomēr būtu ļauts izpildīt saistības, kuras tas uzņēmis iepriekš izsniegtā sertifikāta derīguma termiņa laikā. Šāds risinājums nodrošināšot leģitīmā mērķa sasniegšanu tādā pašā kvalitātē, jo iepriekš uzņemto saistību izpildei komersantam būtu jāveic darbs ar tiem pašiem valsts noslēpuma objektiem, ar kuriem tas jau ir iepazinies iepriekš.

Ar Noteikumu Nr. 412 12. punkta otro teikumu radīto pamattiesību ierobežojumu nevarot attaisnot arī labums, ko šīs tiesību normas piemērošanas rezultātā iegūst sabiedrība. Pat tādā gadījumā, ja Pieteikuma iesniedzējām pēc

pieciem gadiem industriālās drošības sertifikāti atkal tiks izsniegti, to iespējas efektīvi pretendēt uz dalību tādos publiskos būvdarbu iepirkumos, kas saistīti ar valsts noslēpuma objektiem, varot būt lielā mērā ierobežotas. Neesot saprotams, kāds kaitējums tiktu nodarīts valsts drošībai vai sabiedrības interesēm kopumā, ja šobrīd atkārtoti tiktu izvērtētas Pieteikuma iesniedzēju tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu.

Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā paredzētais aizliegums, kas nav atkarīgs no tā, vai joprojām pastāv iemesls neizsniegt industriālās drošības sertifikātu, ne vien aizskarot komersanta pamattiesības, bet pat esot pretējs sabiedrības interesēm, kam atbilstu iespējami plaša pretendentu loka pieeja publisko iepirkumu procedūrām. Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrais teikums radot tādas situācijas, kad valsts drošības intereses nemaz netiek apdraudētas, bet nepamatoti tiek ierobežota konkurence un palielināts valsts budžeta līdzekļu izlietojums.

2.2. Atteikums izsniegt industriālās drošības sertifikātu aizskarot Pieteikuma iesniedzēju tiesības un likumiskās intereses Satversmes 92. panta pirmā teikuma izpratnē. Spriedumā lietā Nr. 2016-06-01 ietvertie secinājumi esot attiecināmi arī uz likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestajā un astotajā teikumā paredzēto kārtību.

Šīs daļas sestajā teikumā minētā lēmuma par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu pārsūdzības procesā personai neesot pieejama tiesa šā vārda institucionālajā nozīmē. Savukārt šīs daļas astotais teikums industriālās drošības sertifikāta atteikšanas procesā personas pamattiesības tikt uzklautai nodrošinot vēl mazāk, nekā tās nodrošinātas speciālās atļaujas anulēšanas procesā, kas tika vērtēts Spriedumā lietā Nr. 2016-06-01. Ar likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sesto un astoto teikumu Satversmes 92. panta pirmajā teikumā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu tiekot liegtas pēc būtības, tāpēc neesot nepieciešams vērtēt to, vai šajās tiesību normās ietvertie ierobežojumi ir attaisnojami.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēju viedoklim un uzskata, ka tiesvedība izskatāmajā lietā ir izbeidzama daļā par likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma atbilstību Satversmes 92. pantam, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu.

Pieteikuma iesniedzējām izsniegtie industriālās drošības sertifikāti esot bijuši derīgi līdz 2016. gada 30. jūnijam. Saskaņā ar Noteikumu Nr. 412 32. punktu pieteikumu par industriālās drošības sertifikāta izmantošanas termiņa pagarināšanu komersants iesniedzot četrus mēnešus pirms šā termiņa beigām. Ja šā pieteikuma iesniegšanas termiņš ir nokavēts, pieteikumu izskatot kārtībā, kādā izskatāmi pieteikumi industriālās drošības sertifikāta saņemšanai. Kā izrietot no konstitucionālajai sūdzībai pievienotajiem materiāliem, Pieteikuma iesniedzējas pieteikumu par industriālās drošības sertifikāta termiņa pagarināšanu iesniegušas novēloti. Līdz ar to lūgums atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām no 2016. gada 1. jūlija neesot pamatots.

Izskatāmajā lietā atteikums izsniegt Pieteikuma iesniedzējām industriālās drošības sertifikātu esot uzskatāms par atteikumu piešķirt noteiktu privilēģiju salīdzinājumā ar citiem komersantiem, kuri darbojas attiecīgajā jomā. Būtiski esot tas, ka SIA „GRIF 1” un SIA „GRF” savas darbības laikā neesot noslēgušas līgumus, kuru izpildei būtu nepieciešams darbs ar valsts noslēpuma objektiem. Minētās Pieteikuma iesniedzējas tām izsniegto industriālās drošības sertifikātu neesot izmantojušas komercdarbības veikšanai un tādējādi nevarot apgalvot, ka lēmums par atteikumu izsniegt šo sertifikātu ir būtiski ietekmējis to līdzšinējo vai nākotnē plānoto darbību.

Satversmes tiesa Spriedumā lietā Nr. 2016-06-01 esot atzinusi, ka laikā līdz minētajā lietā apstrīdēto normu spēka zaudēšanai arī attiecībā uz citām personām var tikt piemērota līdzšinējā lēmumu apstrīdēšanas kārtība, ja vien tiek nodrošināta personas uzklauššana un informēšana par atteikuma piešķirt speciālo atļauju pamatiem, ciktāl tas neapdraud valsts drošību un citu personu tiesības. Attiecībā uz Pieteikuma iesniedzējām pārbaudes laikā minētie Satversmes tiesas secinājumi esot piemēroti.

Pretēji konstitucionālajā sūdzībā norādītajam pieteikuma par industriālās drošības sertifikāta piešķiršanu izskatīšanas gaitā valsts drošības iestādē esot bijušas nodrošinātas Pieteikuma iesniedzēju tiesības tikt uzklausiņām. Saskaņā ar Satversmes aizsardzības biroja sniegto informāciju Pieteikuma iesniedzēju pārstāvji esot aicināti uz pārrunām un atbilstoši uzklausiņi. Šajās pārrunās Pieteikuma iesniedzēju pārstāvji, ciktāl tas bijis pieļaujams, lai neradītu valsts drošības un citu personu tiesību apdraudējumu, esot informēti par iemesliem, kuru dēļ varētu tikt atteikta industriālās drošības sertifikāta izsniegšana. Tādējādi attiecībā uz Pieteikuma iesniedzējām neesot nepieciešams atzīt apstrīdētās normas par spēku zaudējušām ar atpakaļejošu datumu.

Likumdevējs ar Grozījumiem likumā „Par valsts noslēpumu” esot mainījis kārtību, kādā pārsūdzams atteikums piešķirt speciālo atļauju. Minētie grozījumi paredzot, ka lēmumu par speciālās atļaujas atteikumu, anulēšanu vai kategorijas pazemināšanu persona var apstrīdēt ģenerālprokuroram un ģenerālprokurora lēmumu savukārt var pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Tāpat ar minētajiem grozījumiem likuma „Par valsts noslēpumu” 10. pants esot papildināts ar regulējumu, kas paredz virkni procesuālo garantiju gadījumā, kad personai varētu tikt liegta pieeja valsts noslēpumam. Likumā būšot konkrēti norādīti gadījumi, kad personu var neuzklausiņ, kā arī informācija, kuru personai var neatklāt. Minētās procesuālās garantijas, tostarp lēmuma pārsūdzības kārtība, saskaņā ar likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas piekto teikumu turpmāk tikšot attiecinātas arī uz Satversmes aizsardzības biroja direktora lēmumu par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par šā sertifikāta anulēšanu.

Papildus tam Saeima norāda, ka Ministru kabinets, izstrādājot industriālās drošības sertifikāta izsniegšanas kārtību, var noteikt tādas procesuālos termiņus, lai sertifikāta izsniegšanas (darbības termiņa pagarināšanas) procedūra būtu efektīva un savlaicīga, bet Satversmes aizsardzības birojs varētu vispusīgi izvērtēt attiecīgo komersantu. Ministru kabinets esot bijis tiesīgs noteikt saprātīgu termiņu, kādā komersantam, kuram industriālās drošības sertifikāta izsniegšana atteikta, pirms atkārtotas vērsšanās ar analogisku pieteikumu

Satversmes aizsardzības birojā ir jānovērš tā darbībā konstatētie trūkumi un jāpierāda atbilstība tam izvirzītajām prasībām. Turklāt ar Grozījumiem likumā „Par valsts noslēpumu” esot precizēts Ministru kabinetam dotā pilnvarojuma apjoms, konkrēti norādot uz tiesībām noteikt industriālās drošības sertifikāta pieteikuma iesniegšanas kārtību un termiņus, kā arī iesniedzamo dokumentu sarakstu.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēju viedoklim un uzskata, ka Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrais teikums atbilst Satversmes 105. pantam.

Pieteikuma iesniedzējām esot darīts zināms pamatojums tam, kādēļ industriālās drošības sertifikāta izsniegšana tika atteikta. Speciālās pārbaudes laikā Satversmes aizsardzības birojs esot uzaicinājis Pieteikuma iesniedzēju pārstāvjus uz pārrunām, un tām paredzētais laiks neesot bijis īsāks par 60 minūtēm. Minētajās pārrunās Pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem, ciktāl tas bijis iespējams, esot darīti zināmi pārbaudes ietvaros konstatētie apstākļi, kas uzskatīti par pietiekamu pamatu liegt komersantam saņemt industriālās drošības sertifikātu.

Industriālās drošības sertifikāta mērķis neesot saistīts ar komercdarbības kontrolēšanu un to komersantu skaita ierobežošanu, kuri pretendē uz valsts pasūtījumiem darbam ar valsts noslēpumu. Būtībā šis sertifikāts nevis piešķirot tiesības veikt komercdarbību, bet gan apliecinot komersanta spēju pretendēt uz darbu ar valsts noslēpumu un nodrošināt valsts noslēpuma aizsardzību. Komersants, kuram piešķirts industriālās drošības sertifikāts, tiesības veikt komercdarbību ar valsts noslēpumu saistītos objektos iegūstot vienīgi pēc uzvaras konkursā un līguma noslēgšanas ar pasūtītāju. Tiesības veikt konkrētu pasūtījumu varot arī netikt iegūtas.

Prasība saņemt industriālās drošības sertifikātu ne tās mērķa, ne seku kontekstā neesot pielīdzināma prasībai saņemt licenci, lai iegūtu tiesības veikt komercdarbību konkrētā jomā. Tas, ka komersantam ir industriālās drošības sertifikāts, esot nevis obligāts priekšnoteikums tam, lai komersants varētu

nodarboties ar paša izraudzīto komercdarbības veidu, bet gan papildu priekšrocība. Tādējādi šis sertifikāts neesot uzskatāms ne par tiesisku pamatu tam, lai komersants varētu pieprasīt kādu konkrētu pasūtījumu, nedz arī par īpašumu Satversmes 105. panta izpratnē. Sertifikāts arī negarantējot visiem to saņēmušajiem komersantiem iespēju gūt peļņu.

Neesot pamatots apgalvojums, ka iepirkumi, kas prasa industriālās drošības sertifikātu, ir būtiska Pieteikuma iesniedzēju veiktās komercdarbības daļa. Atteikums izsniegt šo sertifikātu neradīšot tādu tiešu ietekmi uz Pieteikuma iesniedzēju veikto komercdarbību, ka varētu ievērojami samazināties apgrozījums un peļņa. Savukārt tas, ka Pieteikuma iesniedzējas nespēs izpildīt savas garantijas vai saglabāt savu reputāciju, esot uzskatāms tikai par abstraktu iespējamību un līdz ar to neesot saistāms ar īpašuma tiesību objektu. Arī pieteikumā norādītajās atšķirīgajās situācijās, kādās atrodas Pieteikuma iesniedzējas, nevienai no tām Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrais teikums neierobežojot Satversmes 105. pantā paredzētās pamattiesības.

Pieteikuma iesniedzēju norādītie industriālās drošības sertifikāta atteikuma apstākļi neietilpstot Satversmes 105. panta tvērumā, bet Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrais teikums esot samērīgs ar leģitīmo mērķi – valsts drošības aizsardzība – pat tādā gadījumā, ja tas ierobežotu personas tiesības uz īpašumu. Analizējot ārvalstu pieredzi, esot secināms, ka Latvijā praktizētā pieeja komersantu pieteikumu plūsmas kontrolei ir bijusi labvēlīga gan komersantiem, gan valstij kā iepirkumu veicējai. Prasība par noteiktu termiņu, pēc kura uzņēmums var atkārtoti pretendēt uz industriālās drošības sertifikāta saņemšanu, esot pamatota, jo jebkurām uzņēmumā notikušajām pārmaiņām vajagot būt pārbaudāmām tā reālajā darbībā, nevis tikai formāli fiksētām.

5. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – norāda, ka lietas dalībnieku minētā informācija par Pieteikuma iesniedzēju pārstāvju uzklaušīšanu pirms tam, kad tika pieņemts lēmums par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu, ir atšķirīga. Valstij esot pienākums nodrošināt personas uzklaušīšanu pirms lēmuma pieņemšanas un informēšanu par lēmuma pamatā esošajiem apstākļiem, turklāt

personai vajagot būt iespējai attiecībā uz to pieņemto lēmumu apstrīdēt tiesā. Likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums, ciktāl tie neparedz juridiskās personas informēšanu par industriālās drošības sertifikāta izsniegšanas atteikuma vai anulēšanas iemesliem, kā arī liedz iespēju apstrīdēt ģenerālprokurora lēmumu tiesā, neatbilstot Satversmes 92. pantam.

Noteikumu Nr. 412 12. punkta nosacījumi, ciktāl tie liedz nacionālās drošības iestādei individuāli izvērtēt komersanta darbību un noteikt par pieciem gadiem īsāku termiņu, kurā komersants varētu atkārtoti iesniegt pieteikumu industriālās drošības sertifikāta saņemšanai, nesamērīgi ierobežojot komersanta iespējas pretendēt uz dalību konkursos par pasūtījumiem, kas saistīti ar valsts noslēpuma objektiem.

Tomēr industriālās drošības sertifikāts neradot komersantam mantiska rakstura tiesības, nedz arī pamatu tiesiskajai paļāvībai, ka tas iegūs valsts pasūtījumu vai peļņu pasūtījuma izpildes rezultātā. Industriālās drošības sertifikāta neesība vispār neliedzot tiesības veikt uzņēmējdarbību un iespēju gūt peļņu attiecīgajā komercdarbības jomā. Tādējādi neesot pamata uzskatīt, ka Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrais teikums ierobežotu Satversmes 105. pantā garantētās tiesības.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – pievienojas Saeimas atbildes rakstā paustajam viedoklim, ka tiesvedība lietā daļā par likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma atbilstību Satversmes 92. pantam ir izbeidzama.

Industriālās drošības sertifikāta būtība un mērķis esot apliecināt to, ka komersantam piemīt spējas, kas nepieciešamas, lai varētu nodrošināt valsts noslēpuma aizsardzību un tādējādi arī pretendēt uz iepirkuma līguma noslēgšanu. Normatīvais regulējums neradot komersantam tiesisku pamatu paļauties uz to, ka saņemtais industriālās drošības sertifikāts būs tā rīcībā nepārtraukti. Arī pasūtītājam tas neradot pamatu paļauties uz to, ka visā līguma izpildes laikā attiecīgais sertifikāts būs otras iepirkuma līguma puses rīcībā. No šā sertifikāta izrietošās tiesības neesot uzskatāmas par civiltiesiskās apgrozības priekšmetu.

Likuma „Par valsts noslēpumu” mērķis neesot nodrošināt un aizsargāt komersanta pieeju valsts noslēpuma objektam, lai komersants varētu realizēt savu komercdarbību. Pieteikuma iesniedzējām neesot tiesiska pamata paļauties uz to, ka tās varēs neierobežoti izmantot ar industriālās drošības sertifikātu piešķirtās tiesības vai prasīt šo tiesību aizsardzību pat tad, ja tas radītu finansiālas sekas. Tādējādi liegums Pieteikuma iesniedzējām turpmākajos piecos gados pretendēt uz industriālās drošības sertifikāta saņemšanu neierobežojot Satversmes 105. pantā paredzētās pamattiesības.

7. Pieaicinātā persona – Ģenerālprokuratūra – norāda, ka tiesvedība izskatāmajā lietā būtu izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. un 6. punktu.

Pēc Grozījumu likumā „Par valsts noslēpumu” pieņemšanas vajadzētu būt novērstiem pieteikumā norādītajiem tiesiskā regulējuma trūkumiem un likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums zaudēšot spēku. Šie grozījumi nodrošināšot to, lai tiktu ievērots Spriedumā lietā Nr. 2016-06-01 noteiktais termiņš – 2018. gada 1. jūlijs. Turklāt esot konstatējams, ka valsts drošības iestādē notikušo pārrunu gaitā Pieteikuma iesniedzējas ir uzklusītas un iespēju robežās informētas par gaidāmo lēmumu.

Attiecībā uz Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrā teikuma atbilstību Satversmes 105. pantam Ģenerālprokuratūra pievienojas Ministru kabineta norādītajam. Industriālās drošības sertifikāta esību komersants nevarot uzskatīt par tiesisku pamatu pieprasīt, lai kāda konkrēta pasūtījuma izpilde tiktu uzticēta tam. Industriālās drošības sertifikāta atteikums neietilpstot Satversmes 105. panta tvērumā un tādējādi neaizskarot personas tiesības uz īpašumu.

8. Pieaicinātā persona – Satversmes aizsardzības birojs – pievienojas Ministru kabineta atbildes rakstā minētajam un papildus norāda, ka, lai gan attiecībā uz klasificētiem iepirkumiem komersantam tiek izvirzītas paaugstinātas drošības prasības, tā tiesības strādāt šauras konkurences apstākļos ir uzskatāmas par privilēģiju. Valsts neiejaucoties komercdarbībā, jo industriālās drošības

sertifikāta neesība neierobežojot komersanta tiesības darboties paša izraudzītajā nozarē. Pieteikuma iesniedzēju apgalvojums, ka iepirkumi, sakarā ar kuriem nepieciešams industriālās drošības sertifikāts, esot būtiska to veiktās komercdarbības daļa, neatbilstot patiesībai.

Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā paredzētais ierobežojums, proti, piecu gadu termiņš, esot noteikts leģitīma mērķa labad – valsts un sabiedrības drošības aizsardzībai. Viens no valsts uzdevumiem esot minimizēt iespēju, ka valsts noslēpums tiek nodots nezticamiem komersantiem. Noteiktais ierobežojums atbilstot visiem samērīguma kritērijiem.

Prasības, kādām komersantam jāatbilst, lai tas varētu saņemt industriālās drošības sertifikātu, esot ietvertas Noteikumu Nr. 412 II nodaļā. Atbilstoši šīm prasībām valsts drošības iestādes pārbaudot komersantu sniegto informāciju un operatīvās, izlūkošanas vai pretizlūkošanas darbību rezultātā iegūstot arī papildu informāciju. Valsts drošības iestādes pārrunas ar komersantiem veicot interviju veidā un tos informējot par trūkumiem, kas būtu jānovērš, pirms tiek pieņemts lēmums par industriālās drošības sertifikāta izsniegšanu vai atteikumu to izsniegt. Tas, kas tiek pateikts interviju laikā, norādot uz drošības iestāžu darbības metodēm un to, kāda informācija ir šo iestāžu rīcībā. Uz iespēju, ka komersanti varētu tikt detalizēti informēti par diskvalificējošajiem apstākļiem, valsts drošības iestādes raugoties ļoti atturīgi, jo to darbības pamatā esot informācijas avota aizsardzība. Tomēr iespēju robežās komersanti tiekot informēti par trūkumiem, kurus novērst tiem ir pa spēkam. Tas esot darīts arī Pieteikuma iesniedzēju gadījumā.

Pieteikuma iesniedzējām līdz šim katru reizi pēc kārtējā pieteikuma izskatīšanas industriālās drošības sertifikāts esot piešķirts uz arvien īsāku periodu, un šis apstāklis jau netieši norādījis uz risku, ka sertifikātu nebūs iespējams saglabāt. Valstij neesot jā rūpējas par komersanta motivēšanu novērst tā darbībā konstatētos trūkumus, jo komersanta darbības tiešā motivācija esot peļņa. Valsts drošības riski esot mazāki tad, ja ar valsts noslēpumu iepazīstas pat nedaudz plašāks atbilstoši pārbaudītu personu loks, nekā tad, ja ar to turpina strādāt personas, par kuru spēju saglabāt valsts noslēpumu radušās šaubas.

Pieteikuma iesniedzēju norādītais risinājums, ka sertifikāta atteikšanas gadījumā komersantam tomēr būtu ļauts izpildīt saistības, kuras tas jau ir uzņēmis, esot pretējs valsts noslēpuma aizsardzības pamatnostādņēm. Šajā gadījumā individuālo tiesību ierobežojums esot vērtējams kā mazāk nozīmīgs iepretim vispārējām valsts un sabiedrības interesēm.

9. Pieaicinātā persona – Drošības policija – norāda, ka ar industriālās drošības sertifikātu komersantam tiek piešķirtas speciālas tiesības, lai nodrošinātu valsts pasūtījuma izpildi valsts noslēpuma objektos. Ārvalstu specdienestu vervēšanas riskam esot pakļauti arī komersanti un to darbinieki, kuriem ir pieeja valsts noslēpuma objektiem. Valstij esot tiesības noteikt ierobežojumus darbam ar valsts noslēpuma objektiem un prasības valsts noslēpuma aizsardzībai.

Komersanta primārā interese vienmēr būšot peļņas gūšana no komercdarbības. Tāpēc tas esot valsts pienākums – maksimāli novērst riskus, kas saistīti ar valsts noslēpuma objektiem, un nodrošināt pilnvērtīgu šo objektu aizsardzības sistēmu. Ar industriālās drošības sertifikāta ieviešanu esot novērsta tāda situācija, ka informācijai par valsts noslēpuma objektu piekļūst komersants, kurš nespēj nodrošināt valsts noslēpuma aizsardzību.

Industriālās drošības sertifikāta neesība neietekmējot komersanta tiesības veikt komercdarbību, un sertifikāta saņemšana esot komersanta brīva izvēle. Valsts noslēpuma aizsardzība prevalējot pār ierobežojumiem, kas tiek noteikti komersantam, un zaudējumiem, kas var rasties valstij un komersantam. Industriālās drošības sertifikāts neietekmējot ne komersanta tiesības veikt komercdarbību, ne tā reputāciju ārpus specifiskā, ar valsts noslēpuma objektu saistītā komercdarbības veida. Komersantam vajagot apzināties, ka valsts drošības iestāde pārbaudīs tā darbību, ka tam var tikt noteikti ierobežojumi un būs jāievēro valsts noslēpuma aizsardzības prasības.

Grozījumos likumā „Par valsts noslēpumu” iestrādātie priekšlikumi nodrošināšot komersanta procesuālās tiesības pārbaudes gaitā gan atbilstoši tiesībām uz taisnīgu tiesu, gan valsts noslēpuma aizsardzības prasībām.

10. Pieaicinātā persona – Militārās izlūkošanas un drošības dienests – uzskata, ka garantijām un procesuālajām tiesībām gadījumā, kad komersants pretendē uz industriālās drošības sertifikātu, vajag būt tādām pašām kā likumā „Par valsts noslēpumu” noteiktās personu tiesības saņemt speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam. Tāpēc, ņemot vērā Spriedumā lietā Nr. 2016-06-01 atzīto, esot jāatzīst, ka arī likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums neatbilst Satversmes 92. pantam.

Grozījumos likumā „Par valsts noslēpumu” ietvertais regulējums attiecībā uz komersanta procesuālajām garantijām, tiesībām tikt uzklautam un pienācīgi informētam, pirms tiek pieņemts lēmums par industriālās drošības sertifikāta piešķiršanu, atteikumu to piešķirt vai tā anulēšanu, būšot pilnībā atbilstošs Satversmes 92. pantā nostiprinātajām komersanta tiesībām aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Termiņš, kādā komersants var atkārtoti pretendēt uz industriālās drošības sertifikāta saņemšanu, esot pielīdzināms termiņam, kādā fiziskā persona var atkārtoti pretendēt uz speciālās atļaujas saņemšanu. Pieaicinātā persona piekrīt Ministru kabineta norādītajiem apsvērumiem par industriālās drošības sertifikāta mērķi un to, ka sertifikāta neesība neierobežo komersanta tiesības darboties izraudzītajā nozarē. Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā paredzētais piecu gadu termiņš esot samērīgs.

11. Pieaicinātā persona – Latvijas pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce – norāda, ka tiesvedība izskatāmajā lietā daļā par likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma atbilstību Satversmes 92. pantam ir izbeidzama, savukārt konstitucionālā sūdzība daļā par Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrā teikuma atbilstību Satversmes 105. pantam neietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā. Likumdevējs ar Grozījumiem likumā „Par valsts noslēpumu” esot novērsis konstitucionālajā sūdzībā norādītos trūkumus, kuri, pēc Pieteikuma iesniedzēju ieskata, ierobežo to tiesības uz taisnīgu tiesu.

Pieaicinātā persona pievienojas Tieslietu ministrijas viedoklī norādītajam un uzskata, ka atteikums izsniegt industriālās drošības sertifikātu pats par sevi nerada komersantam negatīvas sekas attiecībā uz pamata komercdarbības veikšanu. Tādējādi šie aspekti, ņemot vērā industriālās drošības sertifikāta īpašo funkciju, atrodies ārpus tiesību uz īpašumu tvēruma Satversmes 105. panta izpratnē. Neviena no Pieteikuma iesniedzējām neesot norādījusi, ka atteikums izsniegt industriālās drošības sertifikātu būtu jebkādā veidā ietekmējis tās pamata komercdarbību. Neatkarīgi no katras Pieteikuma iesniedzējas atšķirīgās faktiskās situācijas to konstitucionālā sūdzība daļā par Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrā teikuma atbilstību Satversmes 105. pantam neietilpstot tiesību uz īpašumu tvērumā.

Pat ja tiktu konstatēts Satversmes 105. pantā Pieteikuma iesniedzējām noteikto pamattiesību aizskārums, esot jāatzīst, ka likumdevējs ir izvēlējis līdzekli, kas vismazāk ietekmē tiesības uz īpašumu, un ar šo izvēli ir panākts taisnīgs līdzsvars starp komersanta tiesībām un likumīgajām interesēm, valsts kā iepirkuma veicējas interesēm un sabiedrības vispārējo labumu.

12. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras profesors *Dr. iur.* Kaspars Balodis – norāda, ka Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrais teikums neatbilst Satversmes 105. pantam.

Komersanta tiesības pretendēt uz industriālās drošības sertifikātu ietilpstot ar Satversmes 105. pantu aizsargāto tiesību uz īpašumu tvērumā. Savukārt ar apstrīdētajā normā noteikto liegumu piecus gadus pēc sertifikāta atteikuma atkārtoti pretendēt uz šā sertifikāta saņemšanu tiekot ierobežotas Satversmē noteiktās tiesības uz īpašumu.

Tam, ka katras Pieteikuma iesniedzējas faktiskā situācija ir atšķirīga, neesot principiālas nozīmes lietas izspriešanā, un Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu ar Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā ietverto aizliegumu esot vienlīdz ierobežotas visām Pieteikuma iesniedzējām, jo tās saņēmušas industriālās drošības sertifikāta atteikumu. Izskatāmajā lietā neesot

būtiski, kura no Pieteikuma iesniedzējām vairāk vai mazāk piedalījusies ar valsts noslēpuma objektu saistītās būvniecības aktivitātēs.

Pamattiesību ierobežojums esot pietiekami svarīgs jautājums, lai to izšķirtu pats likumdevējs. Izdodot Noteikumu Nr. 412 12. punkta otro teikumu un nosakot termiņu, kādā komersantam ir liegts atkārtoti pretendēt uz industriālās drošības sertifikātu, Ministru kabinets esot paplašināti interpretējis Saeimas dotajā pilnvarojumā ietvertos vārdus „sertifikātu izsniegšanas kārtība”. Konkrētajā gadījumā runa esot par materiāltiesiska rakstura ierobežojumu un tas esot uzskatāms par būtisku iejaukšanos personas pamattiesībās.

Ievērojot minēto, vajagot atzīt, ka Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav noteikts saskaņā ar likumu un šī tiesību norma neatbilst Satversmes 105. pantam. Turklāt šis tiesību ierobežojums esot pretrunā arī ar samērīguma principu.

13. Pieaicinātā persona – Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes asociētais profesors *Dr. iur.* Aldis Lieljuksis – uzskata, ka ar Grozījumiem likumā „Par valsts noslēpumu” ir atrisināta Pieteikuma iesniedzēju norādītā problēma – likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma neatbilstība Satversmes 92. pantam.

Jautājumā par to, vai industriālās drošības sertifikāts ir saistāms ar Satversmes 105. pantā nostiprinātajām tiesībām uz īpašumu, pieaicinātā persona pievienojas Ministru kabineta atbildes rakstā norādītajam, proti: Pieteikuma iesniedzējas nav pamatojušas to, ka tām būtu radušies konkrēti zaudējumi vai ka būtu aizskartas konkrētas to mantiskās intereses, tātad to tiesības uz īpašumu nav skartas.

Atteikums izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai tā anulēšana esot jautājumi, kas katrā konkrētajā gadījumā skatāmi individuāli. Industriālās drošības sertifikāta jēga esot plaša – nodrošināt valsts noslēpuma aizsardzību –, un līdz ar to valsts noslēpums esot aizsargājams neatkarīgi no tā, kurā tautsaimniecības jomā komersants darbojas.

Tā kā atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu pēc Grozījumu likumā „Par valsts noslēpumu” spēkā stāšanās varēšot pārsūdzēt, liegums piecu gadu laikā atkārtoti pretendēt uz sertifikāta saņemšanu esot samērīgs. Minētā termiņa saistīšana ar komersanta iespējām izpildīt garantijas laikā paredzētās saistības neesot pamatota. Šis jautājums esot risināms, līgumos paredzot kārtību, kādā sertifikāta neizsniegšanas gadījumā tiek izpildītas garantijas laikā paredzētās saistības, kā arī to, kurš komersants var attiecīgos darbus veikt.

Satversmes tiesa secināja:

14. Saeima atbildes rakstā lūgusi Satversmes tiesu izbeigt tiesvedību izskatāmajā lietā daļā par likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma atbilstību Satversmes 92. pantam, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu. Saeima norāda, ka ir grozījusi likumā „Par valsts noslēpumu” noteikto kārtību attiecībā uz atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai šā sertifikāta anulēšanu. Grozījumi likumā „Par valsts noslēpumu” stāsies spēkā 2018. gada 1. jūlijā. Arī lietā pieaicinātās personas Tieslietu ministrija, Ģenerālprokuratūra un Latvijas pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce pievienojas Saeimas viedoklim par tiesvedības izbeigšanu lietā.

Ja lietā ir izteikti argumenti, kas varētu būt pamats tiesvedības izbeigšanai, tie jāizvērtē visupirms (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-22-01 12. punktu*). Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai, ja apstrīdētā tiesību norma ir zaudējusi spēku. Šis likuma punkts ir vērsts uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un tiesai nebūtu jātaisa spriedums lietās, kurās strīds vairs nepastāv (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punktu*). Tomēr likums paredz iespēju izbeigt tiesvedību, bet ne pienākumu to darīt. Lietā apstrīdētās normas spēka zaudēšana pati par sevi ne vienmēr ir pamats tiesvedības izbeigšanai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada*

29. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-68-01 8. punktu). Tāpēc Satversmes tiesai ir jāvērtē, vai tomēr nav kādi apsvērumi, kas liecina par nepieciešamību turpināt tiesvedību lietā (sk. *Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03 6. punktu*).

Tādējādi, lai uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkta pamata lemtu par tiesvedības izbeigšanu, ir jānoskaidro: 1) vai apstrīdētās normas ir zaudējušas spēku un 2) vai nepastāv apstākļi, kas prasa tiesvedību turpināt (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2015. gada 11. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2014-33-01 6. punktu un 2017. gada 3. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-20-01 5. punktu*).

14.1. Lieta ierosināta par likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma redakcijā, kas ir spēkā kopš 2006. gada 13. jūnija, atbilstību Satversmes 92. pantam. Ar Grozījumiem likumā „Par valsts noslēpumu” likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektā daļa tika izteikta jaunā redakcijā, un pašlaik spēkā esošais šīs daļas sestais un astotais teikums 2018. gada 1. jūlijā zaudēs spēku.

14.1.1. Lai gan Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts formulēts tādējādi, ka, gramatiski interpretēts, tas attiecas tikai uz gadījumiem, kuros tad, kad tiek taisīts lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā, apstrīdētā norma jau ir zaudējusi spēku, tomēr šā punkta jēga ir plašāka. Proti, tas piemērojams arī gadījumos, kad lēmuma pieņemšanas brīdī norma formāli spēku nav zaudējusi, taču institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, jau pati ir novērsusi strīdu, tas ir, noteikusi, ka norma zaudēs spēku (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2005. gada 23. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2005-01-01 7. punktu*).

Tātad tas apstākļi, ka likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums zaudēs spēku 2018. gada 1. jūlijā, varētu būt uzskatāms par Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktā minēto tiesvedības izbeigšanas pamatu.

14.1.2. Gadījumā, kad ir grozīts normatīvā regulējuma saturs, Satversmes tiesai ir jānoskaidro arī veikto izmaiņu apjoms, lai secinātu, ka tiesību normas

saturs pēc būtības ir mainījies, proti, ka institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, patiešām ir novērsusi strīdu. Pretējā gadījumā tiesību normu izdevējs varētu to tekstā izdarīt tikai redakcionālus grozījumus, kas vienmēr būtu uzskatāmi par formālu pamatu lūgt tiesvedības izbeigšanu lietā. Šāda situācija nonāktu pretrunā ar tiesiskas valsts principu, neveicinātu ne personas pamattiesību aizsardzību, nedz arī valsts vai sabiedrības interešu īstenošanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 18. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2015-15-01 6. punktu un 2016. gada 12. septembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2015-23-01 8. punktu*).

Likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums paredz, ka ģenerālprokurora lēmums, kuru viņš pieņēmis, izskatot sūdzību par Satversmes aizsardzības biroja direktora lēmumu par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai tā anulēšanu, kas liedz tiesības izmantot valsts noslēpumu, ir galīgs un nav pārsūdzams un ka paziņojums par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par tā anulēšanu pretendētam tiek nosūtīts, neizklāstot tajā atteikuma pamatojumu.

Savukārt ar Grozījumu likumā „Par valsts noslēpumu” 1. pantu, kas stāsies spēkā 2018. gada 1. jūlijā, likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas piektais teikums izteikts šādā redakcijā: „Satversmes aizsardzības biroja direktora lēmumu par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par tā anulēšanu komersants var apstrīdēt un pārsūdzēt tādā pašā kārtībā kā lēmumu par speciālās atļaujas pieejai valsts noslēpumam atteikumu, anulēšanu vai kategorijas pazemināšanu.” Tāpat ar šo Grozījumu likumā „Par valsts noslēpumu” pantu ir izslēgts likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais teikums. Ar minētajiem grozījumiem šīs panta daļas astotais teikums izteikts šādā redakcijā: „Ja tiek pieņemts lēmums par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par tā anulēšanu, Satversmes aizsardzības birojs nodrošina komersanta informēšanu un uzklauššanu tādā pašā kārtībā, kāda paredzēta attiecībā uz personu, kura pretendē uz pieeju valsts noslēpumam.”

Saskaņā ar Grozījumu likumā „Par valsts noslēpumu” 9. pantu pēc tam, kad šie grozījumi būs stājušies spēkā, atbilstoši likuma „Par valsts noslēpumu”

16. pantam lēmumu par speciālās atļaujas atteikumu, anulēšanu vai kategorijas pazemināšanu persona varēs apstrīdēt, iesniedzot sūdzību ģenerālprokuroram, un ģenerālprokurora lēmums savukārt būs pārsūdzams administratīvajā tiesā. Satversmes aizsardzības biroja direktora lēmumu par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par tā anulēšanu komersants varēs apstrīdēt un pārsūdzēt tādā pašā kārtībā.

Tādējādi likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas saturs ir mainīts pēc būtības un šī norma zaudēs spēku.

14.2. Noskaidrojot, vai nepastāv apstākļi, kas prasa tiesvedību turpināt, jāņem vērā, ka konstitucionālo sūdzību persona iesniedz, lai aizstāvētu savas Satversmē noteiktās pamattiesības. Tādēļ, apsverot jautājumu par tiesvedības izbeigšanu lietā, Satversmes tiesai visupirms jāņem vērā nepieciešamība aizsargāt personām Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punktu*). Par nepieciešamību turpināt tiesvedību lietā var liecināt arī tas, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzējs ir lūdzis atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no kāda brīža pagātnē. Grozījumu izdarīšana normatīvajā aktā, kuras rezultātā apstrīdētā norma zaudē spēku, var nebūt pietiekama, lai novērstu visas negatīvās sekas, kas personai radušās sakarā ar apstrīdēto normu. Satversmes tiesas spriedums var būt vienīgais tiesiskais ceļš, kādā konstitucionālās sūdzības iesniedzējs var turpināt savu aizskarto tiesību aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 18. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2015-15-01 7. punktu*).

Izskatāmā lieta ir ierosināta uz konstitucionālās sūdzības pamata. Pieteikuma iesniedzējas ir lūgušas Satversmes tiesu attiecībā uz tām atzīt citstarp likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sesto un astoto teikumu par spēkā neesošu no Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskāruma rašanās brīža (*sk. pieteikumu lietas materiālu 1. sēj. 27.–28. lp.*). Tādēļ tiesvedības turpināšana lietā varētu būt nepieciešama, lai nodrošinātu, iespējams, aizskarto Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizsardzību. Izskatāmajā lietā apstrīdēto normu spēka zaudēšana nākotnē nevar tikt uzskatīta par pietiekamu pamatu tiesvedības izbeigšanai, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas

2. punktu, jo tādējādi varētu palikt nenovērsts iespējamais pamattiesību aizskārums.

Līdz ar to tiesvedība izskatāmajā lietā ir turpināma.

15. Pieteikuma iesniedzējas lūdz atzīt likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sesto un astoto teikumu par neatbilstošu Satversmes 92. pantam, kas nosaka: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.”

Pieteikuma iesniedzējām atbilstoši likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestajam teikumam ar ģenerālprokurora lēmumu – galīgo lēmumu – atteikts izsniegt industriālās drošības sertifikātu, saskaņā ar likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas astoto teikumu neizklāstot atteikuma motivāciju. Izskatāmā lieta attiecas uz gadījumiem, kad industriālās drošības sertifikāta izsniegšana personai atteikta. Lietā vērtējamie jautājumi varētu skart Satversmes 92. panta pirmo teikumu.

15.1. Satversmes tiesa savus apsvērumus par Satversmes 92. panta pirmā teikuma saturu likuma „Par valsts noslēpumu” aspektā un kopsakarā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pantu jau sniegusi Spriedumā lietā Nr. 2016-06-01. Minētajā lietā Satversmes tiesa vērtēja likuma „Par valsts noslēpumu” normas attiecībā uz lēmumu par speciālās atļaujas anulēšanu (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 10. februāra sprieduma lietā Nr. 2016-06-01 27.–29. punktu*). Arī izskatāmajā lietā nav strīda par to, ka jebkurai personai nav subjektīvu tiesību uz pieeju valsts noslēpumam un valstij ir plaša rīcības brīvība valsts noslēpuma aizsardzības pasākumu izvēlē. Tomēr tas nenozīmē, ka valsts noslēpuma aizsardzības procesā nevarētu tikt ierobežotas tādas personu tiesības un likumiskās intereses, kuras ir aizsargājamas taisnīgā tiesā.

Tāpēc Satversmes tiesai ir jānoskaidro, vai apstrīdētās normas – likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums –

attiecas uz tādām Pieteikuma iesniedzēju tiesībām un likumiskajām interesēm, kuru aizsardzība taisnīgā tiesā paredzēta Satversmes 92. pantā.

15.2. No pieteikuma izriet, ka gadījumā, kad personai industriālās drošības sertifikāta izsniegšana ir atteikta, pamattiesību un likumisko interešu ierobežojums varētu izpausties sekās, kādas attiecīgais lēmums atstāj uz konkrētās personas tiesībām veikt komercdarbību jomā, kurā nepieciešams strādāt ar valsts noslēpumu. Pieteikuma iesniedzējas šīs sekas uzskata par tām Satversmes 105. pantā noteikto pamattiesību ierobežojumu. Tātad šīs sekas ir jāņem vērā, vērtējot to, vai apstrīdētās normas ierobežo personas tiesības un likumiskās intereses Satversmes 92. panta pirmā teikuma izpratnē.

Personai Satversmes 105. pantā noteikto pamattiesību ierobežojuma gadījumā ir jābūt iespējai aizstāvēt savas tiesības Satversmes 92. panta pirmajam teikumam atbilstošā veidā. Tāpēc izskatāmajā lietā ir nepieciešams noskaidrot, vai apstrīdētās normas – likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums – ierobežo personas pamattiesības, proti, tiesības uz īpašumu. Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību ierobežojums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*).

Līdz ar to Satversmes tiesa izvērtēs, vai apstrīdētās normas – likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums – skar tādas tiesības, kas ietilpst Satversmes 105. panta tvērumā.

16. Satversmes 105. pants nosaka: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Izskatāmajā lietā nav strīda par to, ka Pieteikuma iesniedzēju īpašums netiek izmantots pretēji sabiedrības interesēm un ka apstrīdētās normas neparedz īpašuma piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām Satversmes 105. panta ceturtā teikuma izpratnē. Likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sesto un astoto teikumu varētu vērtēt tikai Satversmes 105. panta pirmā un trešā teikuma kontekstā.

16.1. Satversmes 105. pants nosaka visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju. Ar „tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, tostarp tiesības (uz licences pamata) veikt komercdarbību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 17.1. punktu*). Arī personas ekonomiskās intereses, kas saistītas ar komercdarbības veikšanu, var ietilpt Satversmes 105. panta pirmā teikuma tvērumā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2014. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2013-21-03 10.1. punktu*). Par īpašumu var tikt uzskatīti tādi prasījumi, kuru izpildi varētu pieprasīt, ja pastāvētu skaidrs tiesisks pamats. Arī nākotnes ienākumi uzskatāmi par īpašumu tad, ja tie jau ir nopelnīti vai pastāv prasība, kuru var apmierināt (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-03 7. punktu un 2011. gada 3. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-05-01 15.2. punktu*). Īpašuma tiesības ietver arī līgumu tiesības ar ekonomisku vērtību (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 20. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-100-03 8.2. punktu*).

16.2. Saskaņā ar likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas otro teikumu Uzņēmumu reģistrā reģistrētam komersantam, kuram savā darbā nepieciešams izmantot valsts noslēpumu, ārvalstu vai starptautisko organizāciju un to institūciju klasificēto informāciju, jāsaņem industriālās drošības sertifikāts, ko pēc speciālas pārbaudes veikšanas izsniedz Satversmes aizsardzības birojs. Industriālās drošības sertifikāts atbilstoši Noteikumu Nr. 412 2. punktam apliecina komersanta tiesības noteiktā komercdarbības jomā, pildot valsts pasūtījumu, lietot valsts noslēpuma objektus, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificēto informāciju,

kā arī apliecina komersanta gatavību un spēju nodrošināt šādas informācijas aizsardzību. Saskaņā ar likuma „Par valsts noslēpumu” un Noteikumu Nr. 412 normām industriālās drošības sertifikāta esība ir priekšnosacījums komersanta dalībai tādu publisko būvdarbu iepirkumu izpildē, kuros nepieciešams izmantot valsts noslēpumu.

Pieteikuma iesniedzējas uzskata, ka prasība par industriālās drošības sertifikāta saņemšanu ierobežo to tiesības veikt komercdarbību tādā jomā, kurā nepieciešams izmantot valsts noslēpumu (*sk. pieteikumu lietas materiālu 1. sēj. 7. lp.*). Pieaicinātā persona Kaspars Balodis norāda, ka komersanta tiesības pretendēt uz industriālās drošības sertifikātu ietilpst ar Satversmes 105. pantu aizsargāto tiesību uz īpašumu tvērumā (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 125. lp.*). Turpretim Ministru kabinets un vairākas pieaicinātās personas – tiesībsargs, Tieslietu ministrija, Ģenerālprokuratūra un Latvijas pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce – norāda, ka tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu neietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā (*sk. citstarp Ministru kabineta atbildes rakstu lietas materiālu 3. sēj. 15. un 16. lp.*). Saeima uzskata, ka industriālās drošības sertifikāts nav uzskatāms par tādu licenci, kuras neiegūšana tieši un būtiski ietekmētu komersanta spēju veikt komercdarbību tā izraudzītajā jomā (*sk. Saeimas papildu paskaidrojums lietas materiālu 3. sēj. 100. lp.*).

16.3. Likums „Par valsts noslēpumu” neregulē komercdarbību kādā noteiktā jomā un nenosaka komersantam īpašas tiesības, kas būtu saistītas ar valsts noslēpuma objekta vai klasificētas informācijas izmantošanu, un tādējādi neparedz komersantam subjektīvas tiesības uz piekļuvi valsts noslēpuma objektiem. Noteiktos gadījumos, kad komersants izpilda valsts pasūtījumu, valsts noslēpuma objekti var būt komersanta lietojumā, bet tikai ar nosacījumu, ka konkrētais komersants ir saņēmis industriālās drošības sertifikātu. Šī prasība ļauj valstij kā pasūtītājam gūt pārliecību par to, ka komersants spēj nodrošināt valsts noslēpuma aizsardzību.

Atbilstoši Noteikumu Nr. 412 26. punktam ar valsts noslēpuma objektu vai attiecīgi klasificētu informāciju saistītās publisko iepirkumu procedūrās viena

no prasībām, kas tiek izvirzītas Uzņēmumu reģistrā reģistrētam komersantam, ir industriālās drošības sertifikāta esība. Saskaņā ar Noteikumu Nr. 412 4. punktu komersantam, lai tas varētu saņemt industriālās drošības sertifikātu, citstarp jābūt dibinātam ne mazāk kā pirms viena gada.

Tātad industriālās drošības sertifikāta saņemšana ir vienīgais veids, kādā komersants, kas jau veic komercdarbību, var iegūt atļauju to veikt arī tādā jomā, kur nepieciešams izmantot valsts noslēpumu, ārvalstu vai starptautisko organizāciju un to institūciju klasificēto informāciju. Saņemot industriālās drošības sertifikātu, komersantam, kas vēlas pretendēt uz noteiktu valsts pasūtījumu loku, rodas priekšrocība piedalīties klasificētās iepirkumu procedūrās. Tajās valsts komersantam izvirza paaugstinātas drošības prasības, bet komersants var iegūt tiesības strādāt ar valsts noslēpumu saistītos objektos. Tomēr arī pēc industriālās drošības sertifikāta saņemšanas veikt komercdarbību ar valsts noslēpumu saistītos objektos personai ir tiesības vienīgi tad, ja tā noslēdz līgumu ar pasūtītāju. Šādā gadījumā personai nav tiesiska pamata paļauties, ka tā varēs laika ziņā neierobežoti izmantot ar industriālās drošības sertifikātu piešķirtās tiesības, piemēram, vienojoties par tādu būvdarbu garantijas laiku, kas pārsniedz sertifikāta darbības termiņu.

Industriālās drošības sertifikāta esība nav tāda prasība, kas komersantam būtu obligāti jāizpilda, lai tas varētu veikt komercdarbību paša izraudzītā jomā. Atteikums izsniegt industriālās drošības sertifikātu neierobežo komersanta tiesības veikt komercdarbību, un pēc šā atteikuma komersants ir tiesīgs turpināt savu komercdarbību izraudzītajā jomā. Industriālās drošības sertifikāta esība ir priekšrocība, kas komersantam, kurš jau veic noteikta veida komercdarbību, piemēram, nodarbojas ar būvniecību, paver iespēju piedalīties klasificētās iepirkumu procedūrās.

Tātad tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu neietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā, tāpēc apstrīdētās normas – likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums – neierobežo Pieteikuma iesniedzējām Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā paredzētās pamattiesības un līdz ar to neattiecas uz tādām tiesībām un

likumiskajām interesēm, kuru aizsardzība taisnīgā tiesā paredzēta Satversmes 92. pantā.

17. Tomēr Satversmes tiesa vērs uzmanību uz to, ka demokrātiskas un tiesiskas valsts likumu galvenais mērķis ir taisnīguma nodrošināšana. Satversme neparedz mazāku pamattiesību nodrošināšanas jeb aizsardzības apjomu, kā to nosaka starptautiskās cilvēktiesību saistības, taču valsts savos likumos var garantēt vēl plašāku šo tiesību tvērumu un augstāku aizsardzības standartu.

Kaut arī atteikums izsniegt industriālās drošības sertifikātu neattiecas uz personu tiesībām un likumiskajām interesēm, kuru aizsardzība taisnīgā tiesā paredzēta Satversmes 92. pantā, šī Satversmes norma neliedz valstī izveidot tādu procesuālo kārtību, kuras ietvaros lēmumu par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu vai par šā sertifikāta anulēšanu persona varētu apstrīdēt, iesniedzot sūdzību ģenerālprokuroram, kura lēmums savukārt būtu pārsūdzams administratīvajā tiesā.

Pēc Grozījumu likumā „Par valsts noslēpumu” spēkā stāšanās lēmuma par atteikumu izsniegt industriālās drošības sertifikātu pārsūdzības procesā personai būs paredzēta pieeja tiesai. Tā kā valsts ar likumu ir izveidojusi šādu procesuālo kārtību, tā ir kļuvusi par tiesību sistēmas sastāvdaļu un personai ir jābūt nodrošinātām tiesībām un procesuālajām garantijām, ko nosaka tiesības uz taisnīgu tiesu.

18. Pieteikuma iesniedzējas lūdz Satversmes tiesu izvērtēt Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrā teikuma atbilstību Satversmes 105. pantam.

No šā lēmuma 16. punktā izdarītajiem secinājumiem izriet, ka arī Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrajā teikumā noteiktais aizliegums pretendēt uz industriālās drošības sertifikāta saņemšanu piecus gadus pēc tā izsniegšanas atteikuma neierobežo Pieteikuma iesniedzējām Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā paredzētās pamattiesības, jo tiesības saņemt industriālās drošības sertifikātu neietilpst ar Satversmes 105. pantu aizsargāto tiesību uz īpašumu tvērumā.

19. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai, ja tiesvedības turpināšana lietā nav iespējama. Tā kā likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestais un astotais teikums neattiecas uz tādām tiesībām un likumiskajām interesēm, kuru aizsardzība taisnīgā tiesā paredzēta Satversmes 92. pantā, bet Noteikumu Nr. 412 12. punkta otrais teikums neierobežo Pieteikuma iesniedzējām Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā paredzētās pamattiesības, tiesvedība lietā nav turpināma.

Tādējādi tiesvedība lietā ir izbeidzama.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu,

Satversmes tiesa nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2017-20-0103 „Par likuma „Par valsts noslēpumu” 7. panta piektās daļas sestā un astotā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam un Ministru kabineta 2006. gada 23. maija noteikumu Nr. 412 „Industriālās drošības sertifikāta pieprasīšanas, izsniegšanas, uzskaites, izmantošanas, kategoriju maiņas vai anulēšanas kārtība” 12. punkta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

I. Ziemele